

11. Stránkování OP, Virtuální paměť, princip přenosu DMA

Zavedení

virtuální paměť je způsob správy operační paměti počítače, který umožňuje předložit běžícímu procesu adresní prostor paměti, který je uspořádán jinak nebo je dokonce větší, než fyzicky připojená operační paměť RAM.

Ke klasické fyzické OP se přidá část vnější paměti. Vnější paměť je např. pevný disk, část vnější paměti a fyzická OP je organizovaná po blocích, kterým se říká stránky.

OP a vnější paměť mají název virtuální paměť umožní spustit víc velkých procesů.

velký proces P_A má ve fyzické OP právě aktuální

- kód (řídící mikroProc.)
- data (mikroProc zpracovává)

Zbylé větší část velkého procesu P_A:

- nyní nepotřebné jsou ve virtuální pam.
- čekají na přenos do fyzické OP

Přenosy tasků mezi vnější pam. a mezi fyzickou OP při multitaskingu nutně potřebují mít dobu přenosu každého tasku stejně dlouhou.

To se dá zařídit, že se ve virtuální paměti zavede takzv. stránkování paměti.

Stránka má konstant. velikost 4KB (pro kód, pro data), segmenty jsou různé velké.

Kapacita

16b hw systém:

velikost segmentu 1 až 64 KB (MAX.) pro kód a pro data

offset (ukazatel do segm.) má 16b

Maximální počet segmentů je určený počtem deskript.

protože deskriptor je vybírán selektorem z LDT/GDT určí počet segmentů (deskriptorů) složení bitů v selekt.

13b index ze selekt. v selekt. 1bit TI (Dohromady 14b)

Index - vybere z LDT až 8192 deskriptorů.

TI - určí momentálně tabulku buď LDT nebo GDT

2×8192 ($2 \times 8k = 16K$) = max počet deskriptorů - segmentů

To vše se nemůže vejít do fyzické OP, ale do virtuální paměti

$2^{14} * 2^{16} = 2^{30} = 1GB$

32b hw systém:

velikost segmentu 4KB až 4GB (MAX.) pro kód a pro data

offset má 32b

počet deskriptorů (a segmentů) je $16K - 14b$ v selektoru

virtuální paměť $2^{14} * 2^{32} = 2^{46} = 64TB$

64b hw systém:

máme k dispozici 64 b procesory, šířka 64b platí pro zpracovávaná data,
neplatí pro adresy!
Offset v segm. je 32b

Adresování

Je založeno na systému stránek 4KB, stránky pokrývají vir. pamět v kroku
adres 4K, tozn. že počátek v jakékoliv stránce má adresu např. 00010000 HEX
...000 HEX = 12345000 HEX
Posledních 12b FFFFD000 HEX
počáteční adresy je nulových! Krok představuje 4K
adres

Od 32b HW systému se u paměti zavádí pojem "zrno" kde fyzická OP má 4GB
a při "zrnu" 4KB je počet zrn $1M = 2^{20}$
(4GB = $1M * 4KB$), "zrno" je jednotka velikosti OP
zrno má význam při určování hranice segmentu
Deskriptor PP | BÁZE | LIMIT (pro 32b hw)
12b | 32b | 20b
max. velikost segmentu = "stránka" * MAX "limit"

Princip stránkování paměti

Stránkování paměti je metoda správy virtuální paměti, kdy strojové
instrukce procesu pracují s logickými adresami, které jednotka MMU(Memory
Management Unit) převádí na fyzické adresy(skutečné umístění v paměti RAM).
Vzniká tak virtuální adresní prostor, který pro každý proces začíná od
nuly, takže odpadá potřeba relokace použitého strojového kódu.
Při převodu je adresní prostor rozdělen na stránky (rámce) stejné velikosti
(typicky 4 KB).

Stránkování paměti je používáno všemi současnými běžnými operačními systémy
a je základem pro stránkování na disk.

Ve víceúlohovém systému, který využívá multitasking, je nutné umístit do
paměti více procesů najednou. Pokud jsou k dispozici nástroje na
virtualizaci paměti, lze vytvořit každému z procesů jeho vlastní virtuální
adresní prostor, který bude začínat od adresy nula. Každý proces (resp.
jeho strojové instrukce) pak bude pracovat s logickými adresami, které jsou
při přístupu do paměti RAM automaticky převáděny jednotkou MMU na fyzické
adresy. MMU je dnes typicky umístěna v procesoru, ale může být i nezávislým
obvodem.

virtuální adresní prostor je tedy složen ze stránek, které odpovídají
stejně velkým oblastem ve fyzické paměti RAM. Zatímco logické stránky
vytvářejí souvislý lineární adresní prostor, umístění fyzických stránek je
díky převodu zcela nahodilé. Pro běžící proces se tak vytváří iluze, že
jeho adresní prostor v operační paměti je souvislý, zatímco ve skutečnosti
jsou fyzické stránky fragmentovány. Fragmentace je však procesu (resp. jeho
strojovým instrukcím) skryta a není ji nutné nijak řešit (na rozdíl od
segmentace paměti, kde je nutné fragmentaci odstraňovat přesunem
segmentů).

výpočet FA z LiA

Dělá se pomocí další jednotky v mikroproc.

LA -> AU -> LiA -> PU -> FA na stránce 4kb

AU - zajistí ochranu segmentů

PU - zajistí ochranu stránek

LiA = Lineární adresa (jako u 128 registrů MCU výběr stránky dekodéru 1 z N)

PU = Page U.(stránkovací jedn.)

LA = Logická adresa použitá ve zdroj. textu

FA = Fyzická adresa ve stránce v polovod. DRAM

Zavádí se pojem ZRNO (4KB str.), z 1MB zrn je 4GB OP

Limit v deskriptoru hlídá velikost segmentu v počtech zrn(na 4GB OP připadá 1M zrn), limit má 20b.

Složky LiA	Adresář	Tabulka	Offset	
	10b	10b	12b	

pro OP velikosti 4GB (nebo větší 8GB, ..., 64GB) na základ. desce umožní vedle sebe skládat segmenty o velikosti až 4 GB, každý se dále dělí na 4KB zrna. PU v budoucnu spolupracuje s CacheMem.

Na 32b FA ve 4KB stránce se složí:

20b Báze kódové/datové

12b Offset ve stránce

specifikátor

U výpočtu adresy máme 4Bytový specifikátor, které jsou složeny z 20b Hi adresy báze stránky a 12b low bitů oprávnění

Specifikátory tvoří systémové stránky/hierarchii stránek, do sčítačky z nich jde jen 20b Hi a do sčítačky pak jde složka LiA o velikosti 10b doplněná zdola o 2b.

Význam přímého přístupu do paměti

Jedná se o přímý přenos dat mezi operační pamětí a vstupně/výstupními zařízeními.

Data neprocházejí skrze procesor a lze tak dosáhnout vyššího výkonu. DMA se používá pro přenos větších objemů dat například řadič pevných disků, grafická karta, síťová karta, zvuková karta.

struktura řadiče DMA

Má dvě části, část řídicí a část se 4 kanály pro propojení I/O obvod - OP.

Řídící část

Řídící část obsahuje bloky připojené k systémové sběrnici.

Mezi nimi jsou tyto:

1. Vyrovnávací datový obousměrný registr

Tudy do obvodu DMA vstupuje řídící slovo(CW) celkově asi 8 slov.

CW inicializační se nahraje po zapnutí napájení.

CW operační se reaguje na potřeby přenosu.

CW povelové upřesní mód řadiče

Tudy do bvodu DMA vstupuje první adresa bloku dat, velikost bloku, atd.

Odsud se čtou stavová slova SW

2. Adresový obousměrný registr

Přijímá adresu posílanou mikroprocesorem, aby se data(CW,SW,atd.) dostaly do správných částí DMA

Přijímá adresu, která ho vybere ke komunikaci s mikroprocesorem v systému více řadičů DMA

Vysílá adresy na OP a I/O při převzetí řízení sběrnice od mikroproc.

3. Blok řízení/ ovládání

Přijímá signály, kterými ho řídí uPr, když je v modu Slave / podřízený

Vysílá signály pro sběrnici, když je v modu Master / nadřízený pro blok OP a blok I/O (např. MemRD, IOWR, IORD, MemWR), vysílá informační signály pro ostatní obvody

CW uložené do Bloku řízení nastaví řadič DMA do určitého módu

Např.

přenos bloku dat OP -> I/O obv -> (PZ) nebo přenos bloku dat (PZ) -> I/O obv -> OP nebo cyklická priorita nebo kontrola přenosu ...

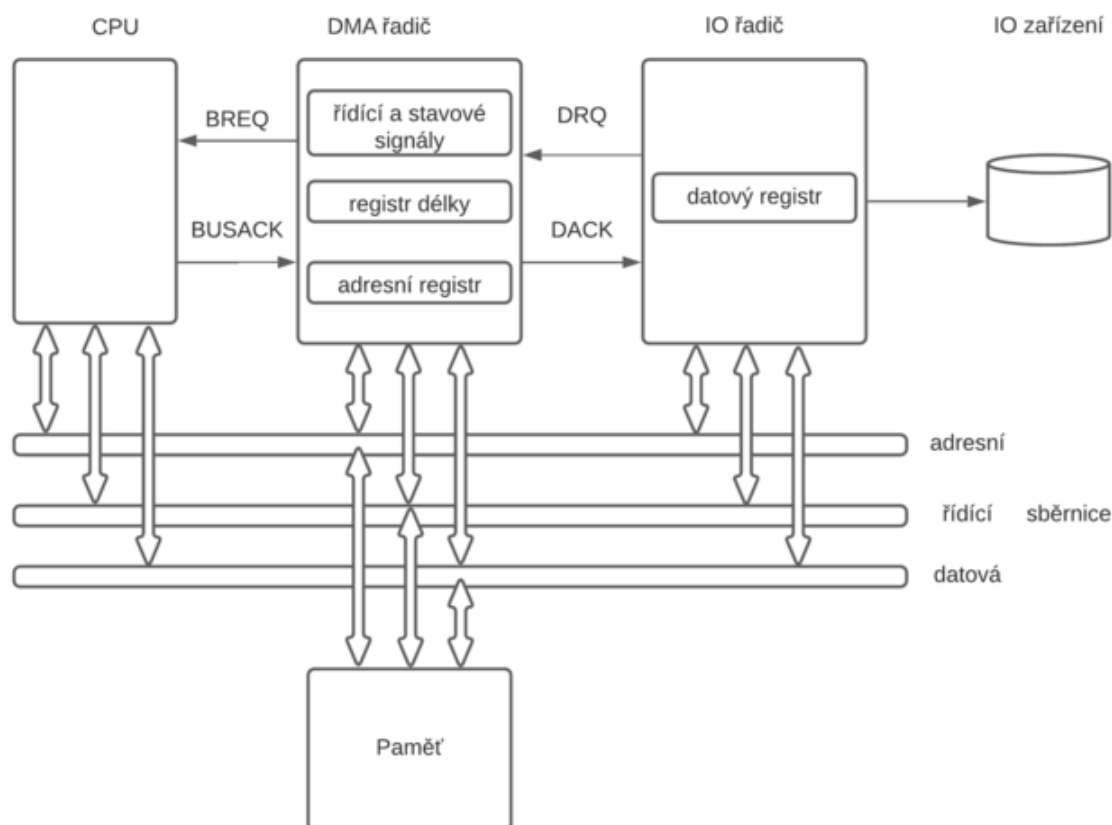
Část řadiče s obsluhou kanálů

1. 4 kanály (kanál je zvláštní název pro způsob komunikace),
2. řešení priority kanálů,
3. řešení rotační priority kanálů,
4. znásobení velikosti bloku dat spojením dvou kanálů do jednoho přenosu, atd.

jeden kanál obsahuje:

1. signály komunikace od přidělené PZ pro žádost a pro potvrzení (REQ od PZ a ACK od kanálu)
2. stav kanálu – sledování průběhu přenosu
3. generátor min. 16b adresy, který zajistí naadresování aktuální buňky v OP (adresa bloku se nastavuje v modu Slave)
4. min. 14b čítač velikosti bloku (velikost se nastavuje v modu Slave, pak se v modu Master provádí odpočet / -1)

Zapojení řadiče DMA do IO systému

Činnost DMA (Direct Memory Access)

DMA je řízené speciálním řadičem, který je součástí základní desky počítače. Přenášení velkých objemů dat mezi vstupně-výstupními zařízeními a operační pamětí je pak řízeno DMA řadičem a procesor je brzděn těmito přenosy jen částečně (při blokování sběrnice konfliktem přístupů do paměti) a může vykonávat jinou činnost. Počítač tak má z hlediska uživatele větší výkon díky paralelizaci (současnému vykonávání) přenosů dat a činnosti procesoru.

Program nejprve řadič DMA naprogramuje (pomocí několika instrukcí IN a OUT) a o další přenosy se již nemusí programátor starat. Dokončení přenosu může být signalizováno přerušením, které aktivuje obsluhu přerušování, která může naprogramovat řadič DMA na další přenosy.

Máme zde také povely pro sledování přenosu DMA

DMARQ je žádost o uvolnění systémové sběrnice, Proc nedá její řízení obvodu řadiče DMA (Proc se odpojí a řídí ho program z Cache memory)

DMACK je potvrzení žádosti a řadič bude řídit přenosy po syst. sběrnici povely.. řadič je Procesorem naprogramovaný na určitý mód, má nastavené parametry v aktivním kanálu. Řadič podá o přenosu informaci v STATUS WORD.

